

## Vojenskostrategická situace České republiky

(Vojenská politologická a strategická úvaha)

*Jak je vyjádřeno v závorce podtitulku studie, má tato dvě části. Ta politologická, ve velmi zkrácené a zjednodušené analýze reaguje většinou na oficiální (zejména mezinárodněpolitická) stanoviska - ve vztahu k bezpečnosti - která byla především u nás publikována v masových médiích v prvních třech měsících roku 1994 a je vhodné je zařadit podle názoru autorů mezi parafráze těchto stanovisek. Ve druhé části studie (která tu první prolíná nebo na ni přímo navazuje) jsou vyjádřeny, ve formě komentářů, možné vojenskostrategické vlivy, důsledky i bezpečnostní možnosti České republiky (ČR).*

\* \* \*

Po dramatickém rozpadu komunistického bloku, ať již ekonomického (RVHP) či vojenskopolitického - Varšavské smlouvy (VS), se na evropském kontinentě vytvořila specifická politická a vojenskostrategická situace: VS byla zrušena, ale NATO zůstalo beze změny. Zhroucení poválečného bipolárního systému paradoxně vytvořilo nejistotu v rámci struktury evropské bezpečnosti. Rychlost, s jakou toto zhroucení probíhalo, překvapila západoevropská společenství (EU, ZEU a NATO) natolik, že nebyla bezprostředně schopna na tuto situaci reagovat (např. u NATO v tom smyslu, že filozofie bezpečnosti aliance se bude zákonitě měnit, protože ztratila konkrétního nepřítele). Rozpad totalitního systému ve státech střední a východní Evropy, včetně bývalého SSSR byl natolik rychlý, že i tyto státy se ocitly v situacích, na které nemohly být připraveny (např. nebyly a nemohly být vytvořeny odpovídající řídicí struktury), a které řeší často s nevšedními těžkostmi vnitropolitickými, mezinárodněpolitickými, ekonomickými i bezpečnostními. Z vojenskopolitického a bezpečnostního hlediska se vytvořila tato situace: území států Pobaltí (Estonska, Lotyšska, Litvy), prakticky jediných z bývalého SSSR (kde nejsou či v brzké době - do konce srpna 94 - nemají být rozmístěna vojska Ruské federace), které nejsou součástí SNS; území Polska, České republiky, Slovenska, Rakouska, Maďarska a Slovinska - vytvořily souvislý pás oddělující od sebe NATO a SNS (pomineme-li specifickou situaci na Balkáně). Vytvořil se zvláštní bezpečnostní prostor ve střední Evropě.

Podle některých politologů (především s vojenskopolitickým zaměřením) jde o:

- a) prostor bezpečnostního vakua,
- b) novodobý cordon sanitaire,
- c) nárazníkový prostor.

Všechny tyto názvy, kterých pro uvedený prostor (pásmo) používají jak politici, politologové, tak i někteří publicisté v masových médiích, jsou logické, reálně existují a to bez ohledu na skutečnost, že všechny uvedené státy takové pojmenování nemohou ze svého hlediska považovat za správné. Je tomu tak proto, že vyhlásily **odhodlání** bránit všemi dostupnými prostředky svou svobodu a suverenitu. Pro ně se totiž jedná ve větší nebo menší míře především o prostor, který může být v případě hypoteticky uvažovaného konfliktu *potenciálním válčištěm či prostorem střetávajících se vlivů zemí NATO a SNS* (především Ruské federace, která začala svůj politický, vojenskopolitický a bezpečnostní vliv počátkem r. 1994 usilovně na mezinárodním poli uplatňovat).

Ruská federace sice postupně stahuje vojska z území ležících mimo prostor bývalého SSSR (Lotyšsko, Estonsko, SRN), ale - v souladu s její vojenskou doktrínou (doposud jako celek nezveřejněnou) vyhlásuje území nových suverénních států SNS za sféru svého zájmu v několika dimenzích: politických, národnostních, ekonomických a vojenských. **Politických:** z důvodů, že se pokládá za nástupnický stát po SSSR a v tomto smyslu uplatňuje politický vliv vůči ostatnímu světu obecně a státům bývalé VS s SNS zvláště; **národnostních:** minimálně v „povinnosti“ hájit zájmy ruský mluvících občanů či občanů ruského původu na území bývalého SSSR; **ekonomických:** kdy ekonomická provázanost prostoru bývalého SSSR činí nové, suverénní státy vzájemně na sobě, především na Ruské federaci, všestranně závislými; **vojenských:** vytváření systému vojenské spolupráce SNS, rozmístění vojsk Ruské federace (resp. vojenských základů) s možností kdykoliv v zájmových prostorech vojensky zasáhnout).

Ruská federace je stále jednou z rozhodujících světových jaderných velmocí, i když nemalá část jaderných prostředků zůstala do dnešních dnů dislokována na Ukrajině, Bělorusku a v Kazachstánu. Poslední vyjmenované státy sice prohlásily, že budou usilovat o „nejaderný statut“ a že své jaderné prostředky přesunou na území Ruské federace k likvidaci, ale realizace se jednak protahuje a jednak se politicky podmiňuje a „licituje“ řadou požadavků.

Snahy některých - především středoevropských - postkomunistických států o přidružení k NATO mají v současnosti spíše charakter přání, kde taková možnost je sice na „obzoru“, ale v realitě dosud v neurčitěm časovém horizontu projektu NATO Partnerství pro mír (PPM).

V masových médiích (i v ČR) se hovoří o zmíněném prostoru (pásmu) nejen v kategoriích bezpečnostního vakua, cordon sanitaire či nárazníkového pásma, ale i o snaze (výše vyjmenovaných) postkomunistických zemí o jakési garance své svobody a suverenity ze strany NATO. Tyto snahy jsou ve své podstatě logické a opřené jednak o zkušenost a historickou paměť národů uvedených států, jednak o znalost praktické politiky bývalého SSSR uplatňované od jeho vzniku (prosazování a realizace marxismu-leninismu, anexe pobaltských států, části území Finska, rozdělení Polska, přisvojení si řady území po 2. světové válce: Východní Prusko, východní část předválečného Polska, Podkarpatskou Rus, Moldávii (Besarábii); rozmístění svých vojsk ve státech tzv. východní Evropy atd. Nám, tj. ČR, prioritně o garance NATO, jako základu naší bezpečnosti nejde - to jsou převážně dobře míněné úvahy některých publicistů - nám jde především o aktivní účast na realizaci evropské bezpečnosti, o které i v budoucnosti předpokládáme, že bude

i nadále mít transatlantickou dimenzi. Tím, že v současnosti nejsme členy žádné vojenské aliance - se musíme starat o svou bezpečnost především sami - vlastními silami a prostředky. Území SNS představuje doposud prostor politické, ekonomické, vojenské nestability a nejistoty, včetně konkrétních území vojenské konfrontace: Gruzie (Abchazie), Arménie, Ázerbájdžán (Náhorní Karabach), Krym, Tádžikistán, Turkménie, Osetie, Moldávie (Podněstří), Čečensko atd.

Stejně jako my, tak ani NATO nemá konkrétního nepřitele (nelze na něj ukázat a pojmenovat ho) - to je precedens, že NATO dříve nebo později bude nuceno přizpůsobit svou vojenskopolitickou strategii novým podmínkám. Ve stejné situaci je i ZEU. Počítalo se, že NATO na svém summitu v lednu 1994 (Brusel) - jak se předpokládalo na předcházejícím summitu v Římě - zaujme k tomu stanovisko (mimo jiné v dosavadní strategii NATO se plánuje a počítá s tzv. předsunutou strategií a strategií pružné reakce). Nestalo se tak. Vše zůstalo z vojenskopolitického hlediska při starém a do popředí se dostal projekt PPM. Z toho lze usuzovat a dedukovat, že z vojenskopolitického hlediska je v rámci NATO - vzhledem k vojenskopolitické a politickoekonomické nestabilitě a nejistotě v řadě postkomunistických zemí Evropy (z nichž mnohé jsou vlastníky jaderných zbraní strategického významu) předčasné - doposud platnou strategii měnit. Z politického, ekonomického a vojenského hlediska lze očekávat, že nová strategie NATO (ale též EU a ZEU) se bude orientovat na zajištění všestranné stability v postkomunistických zemích a že demokratické změny v těchto zemích budou nezvratné. Za těchto podmínek by garance (v různých formách pomoci) politického a ekonomického vývoje v těchto zemích byly důležitější a efektivnější než přímé bezpečnostní garance. První významnou změnou v postojích NATO po rozpadu bipolarity je skutečnost, že se poprvé ve své historii, na žádost OSN účastní, mimo své území, vyčleněnými silami, pacifikace občanské války v bývalé Jugoslávii. V současnosti je aktuálním vojenskopolitickým programem NATO realizace projektu PPM z února 1994. **NATO takto ke změně své základní strategické koncepce ve větším rozsahu doposud nepřistoupilo**, což je mimo jiné vysvětlováno nestabilitou v řadě postkomunistických zemí, kde v rámci „bolestivé“ transformace sílí jak u části obyvatelstva, tak i některých politických subjektů tendence po návratu jakéhosi „řádu sociálních jistot“ nebo „řádu silné ruky“ (viz snahy a žádosti po „přídělovém systému“). Nemalé jsou tendence na území SNS po návratu k existenci silného SSSR (glorifikace Stalina, komunistické strany, marxistické ideologie, vojenské síly, vyhlašování sfér vlivu, imperiální tendence ať již motivované bývalým carským Ruskem či SSSR, nacionalistické tendence /Žirinovskij; slovanská velmoc od Jadranu po Kurily; rozšíření území Ruské federace až k „jižním mořím“ - bez oficiální - státní - odezvy/ atd.). Tyto skutečnosti (včetně výsledků voleb) nasvědčují riziku možnosti nastolení silné a autoritářské vlády v Rusku i v některých dalších státech SNS a spolu s tím i možnosti silného vlivu armády na politické dění.

Z vojenskostrategického hlediska je možno **prostor evropského „bezpečnostního vakua“ (BV)** příhodněji snad pojmenovat „*středoevropské vojenskostrategické obranné vakuum*“, i když to též není nejlepší pojmenování. Mimochodem: střední Evropu lze do jisté míry, s určitou tolerancí, definovat geograficky. Politicky je to už složitější a lze pochybovat i o možnosti jejího politického defi-

nování. Z vojenskostrategického hlediska je možno prostor BV rozdělit na tři, resp. na čtyři části. Mimo jiné se zde jedná o tři **strategické směry, které tento prostor (pásmo) ovlivňují**: hlavní evropský vojenský strategický směr: Moskva - Varšava - Berlín - Paříž a opačně; pomocný strategický směr: Kluž - Budapešť, - Vídeň - Linec a opačně; dále pak strategický směr: Novgorod - Dvinsk - Kovno - Gdaňsk a opačně (současně s podružným, souběžným, strategickým směrem podél pobřeží Baltu: St. Petěrburg - Gdaňsk a opačně. Jistou anomálií v pobaltském prostoru je oblast Kaliningradu, která je sice součástí Ruské federace, ale nijak s ní nehraničí (pouze cestou Baltského moře). Tato oblast asociativně připomíná situaci bývalého Východního Pruska, resp. svobodného města Gdaňska či Terstu před 2. světovou válkou a potenciální problémy s takovou situací spojené. Určitou paralelou, i když „ve velkém“, je v současnosti i prostor tzv. BV.

ČR z geopolitického, geostrategického, geografického, historického, ekonomického, vojenskopolitického a kulturního hlediska atd. patří do západní Evropy. Navíc ČR - v porovnání s ostatními bývalými postkomunistickými zeměmi střední Evropy - nesousedí s žádným státem SNS. Už z tohoto důvodu je pochybné považovat území našeho státu za „nárazníkové pásmo“. Proti komu jsme nebo máme být „nárazníkem“? Tato skutečnost se ještě více zvýraznila rozdělením a zánikem ČSFR. Zde nejde o uměle vyzvedávanou výjimečnost postavení ČR ve střední Evropě, ale o objektivní skutečnost. Z vojenskopolitického a vojenskostrategického hlediska to není situace jakou měla bývalá ČSFR!

ČR sice neleží na žádném strategickém směru, ale prostor Moravské brány představuje potenciální možnost propojení hlavního evropského strategického směru s pomocným jižním (Kluž - Linec). *Smyslem takového možného propojení je ovládnutí centrálního území Evropy (ČR) a tím do značné míry i dosažení vojenskostrategické izolace oblasti Balkánu.* V tom je vojenskostrategický význam geografického položení ČR; jde o prostor, jehož ovládnutí může sloužit za strategické nástupišť pozemních a leteckých sil, odkud je možno ovládat a kontrolovat celé středoevropské válčiště. Z historické zkušenosti víme, že území ČR bylo vždy zájmovým prostorem evropských velmocí. Potvrdily to nejen všechny středověké, ale především novověké válečné události v Evropě.

Území ČR se stalo po druhé světové válce součástí „středoevropského a východoevropského“ politického a ekonomického sovětského mocenského zájmu. Do značné míry je to důsledek (v mnoha případech cílevědomý) nesprávné interpretace Jaltské a Postupimské konference vítězných mocností mnohými politiky, politiky a publicisty. Zde je třeba upozornit na skutečnost, že v žádné z těchto dohod výslovné bipolární rozdělení (až na mnohé úpravy státních hranic některých států) poválečné Evropy neexistuje, stejně tak jako nějaký „tajný“ dodatek k těmto smlouvám. Ve skutečnosti existoval jen jeden, a to ve vztahu k válce s Japonskem. Tajným zůstal cca 3 měsíce. Ve všech uvedených souvislostech se v současnosti, kdy nové Evropě hrozí celá řada kvalitativně odlišných rizik (politických, ekonomických, národnostních, etnických; masová migrace až exodus; organizovaný mezinárodní zločin a teror, atd.), význam území ČR mezi ostatními zeměmi BV umocnil. Všechny země BV sice procházejí obecně shodnými problémy (snaha po politické a ekonomické stabilitě - každá však v jiných vnitropolitických a ekonomických poměrech), ale v rozdílné úrovni mezinárodní bezpečnosti. ČR v žádném

případě nemá zájem být vojenskopolitickým a ekonomickým rozhraním, které je ze setrvačnosti chápáno jako bipolární rozhraní mezi východní a západní Evropou. Vycházejí z historických zkušeností je nutno vzít na vědomí, že se vždy projevují negativní vlivy z obou stran jakéhokoliv rozhraní. Velmi citlivě si uvědomujeme vojenskopolitický stav BV, ve kterém se z velmocenského a geografického hlediska objektivně nacházíme.

Bezvýhradně jsme se připojili k projektu PPM. Z politického a bezpečnostního hlediska je to pro ČR „první postupný cíl“ politické i vojenské bezpečnostní strategie. *Nejde však jen o perspektivní připojení k NATO, ale z obecných hledisek politických, ekonomických a bezpečnostních jde i o naši snahu připojení se ke společenství EU a ZEU, což patří mezi naše další postupné cíle, jejichž pořadí určí konkrétní situace.*

V souvislosti s bezpečnostní, politickou a ekonomickou situací ve střední Evropě se hovoří o tzv. visegrádské skupině, která by (podle některých politologů i politiků) měla ve všech výše uvedených oblastech úzce spolupracovat. Svým způsobem to má logiku, která je však z dlouhodobého hlediska, zejména v bezpečnostní oblasti, pro tyto země nepřijatelná. Kdyby se přistoupilo k realizaci takové bezpečnostní ideje, tak by to ve svých důsledcích vyžadovalo institucionalizaci bezpečnostních struktur dané skupiny, destrukci programu PPM a především pak oddálení možnosti zapojení států tohoto regionu do NATO, což přeneseno do praxe by znamenalo oslabení požadovaných jistot suverenity skupiny těchto států a navíc ve velmi nejistých a nespolehlivých bezpečnostních podmínkách současnosti. V této souvislosti poukazování na to, že ČR je svými postoji proti spolupráci se zeměmi daného regionu, je tak nejen nepravdivé, ale jde o nepochopení širších souvislostí. ČR v žádném případě není proti spolupráci států zahrnovaných do tzv. visegrádské skupiny, naopak, je pro všestrannou spolupráci, ale brání se takové, která by z dlouhodobého hlediska zpomalila nebo dokonce znemožnila zapojení ČR do západoevropských struktur, znamenala by umělé vytváření regionální bezpečnostní architektury a to na úrovni, která by nepředstavovala požadovanou spolehlivost obrany. Tentýž osud by postihl i ostatní státy regionu a vrhnul by je v otázkách suverenity zpět.

ČR si je vědoma nezbytnosti přizpůsobení se standardům těch společenství, do kterých usiluje vstoupit. Ve vojenské oblasti jde o dva zcela - alespoň v časově dosažitelných horizontech - odlišné problémy, kterými jsou:

● **Kompatibilita výzbroje** (tato však není prioritní a představuje v praktické realizaci delší časový horizont, který bude možno odhadnout až po ekonomické stabilizaci a nezvratnosti trvalé prosperity; v samotném NATO trvalo zavádění kompatibility a standardizace výzbroje desítky let a pokračuje u mnoha zbraňových systémů doposud, viz letadla typu Mirage, F-16, tanky americké, francouzské, německé), prostředků velení a shodných principů logistiky. V každém případě bude proces kompatibility z časového hlediska rozdělen na etapy.

● **Interoperabilita** (která je realizovatelná relativně v krátkém časovém období - v druhé polovině devadesátých let) respektuje rozdílnost organizační struktury i používaných zbraňových systémů, ale umožňuje schopnost součinnosti (koope-  
rativnost vojenských vztahů, tj. společný výcvik, plánování, společná cvičení,

způsobilstvo spoluúčasti v misích pro udržování míru, záchranných akcí, humanitárních operací apod.) v oblasti velení (včetně jazykové vybavenosti velitelského sboru), přibuznost a propojitelnost plánování společných vojenských akcí apod.

Bezpečnostní rizika vzbuzují u států BV obavy především ze všestranné nestability ve vztahu k tzv. východoevropským zemím, které jsou součástí SNS. Kromě toho mnohá bezpečnostní rizika, jež jsou motivována, podmiňována či iniciována problémy národnostními, rasovými, etnickými, náboženskými apod. nelze v žádném případě podceňovat, protože v sobě skrývají obrovskou energii, jejíž uvolnění a negativní důsledky mohou vyústit do rozsáhlého ozbrojeného konfliktu. Uvolnění zmíněné energie může nastartovat i banální, z počátku obavy nevzbuzující problém (či přechod z malého, lokálního konfliktu /rizika/ do velkého).

Současné mezinárodněpolitické aktivity Ruské federace (např. na Balkáně) je nutno chápat geopoliticky, následně ekonomicky a vojenskostrategicky ve dvou základních polohách:

- a) **Vnitropolitické:** v rámci Ruské federace, ale i v rámci SNS, směřující k cíli povzbudit u občanů povědomí vlastní síly, schopností.
- b) **Mezinárodněpolitické:** v časově dlouhodobém horizontu, ve kterém Ruská federace usiluje o udržení statutu velmoci a z toho vyplývající mezinárodněpolitický vliv, v rozsahu strategických zájmů bývalého SSSR. Situace, kdy v současnosti je vnitropolitická i ekonomická scéna Ruské federace provázena složitými procesy všestranné nestability - včetně států zahrnutých do SNS - nic nemění na skutečnosti, že tento stát usiluje o významné celosvětové mezinárodní postavení v rámci novodobého přerozdělování moci a mezinárodního politického systému po rozpadu evropské politické, vojenské a ekonomické bipolarity (viz razantní vstup ruské zahraniční politické aktivity v balkánském konfliktu, řešení palestinského problému, snahy vmísit se do řešení napětí na Korejském poloostrově atd.).

Lze to posuzovat i tak, že se *Rusko jako následnický stát SSSR nesmířilo se ztrátou absolutní hegemonie* jak v rámci SNS, tak v postkomunistických zemích střední Evropy. To umocňuje obavy států BV o svou suverenitu, o potřebný mírový vývoj k posílení vlastní politické a ekonomické stability, jako základního předpokladu ke všestrannému rozvoji, který byl narušen komunistickým režimem. Tato skutečnost výrazně vystupuje zejména ve spojitosti s oficiálními prohlášeními Ruské federace o sférách vlivu, do kterých jsou státy v prostoru BV zahrnuty.

Projekt PPM je sice pro nás významnou strategickou prioritou, která si vynucuje rozhodné, rychlé a vstřícné akce na naší straně, nicméně jde o záležitost s relativně dlouhodobým časovým horizontem, kdy je nutno promyslet a zpracovat strategickou pozici a možnosti našeho státu pro případ mimořádných událostí, kdy při řešení bezpečnosti jsme odkázáni sami na sebe. To vyžaduje vypracování mezinárodněpolitické a vojenskopolitické strategie obrany státu. Nové pohledy na možné řešení strategie obrany ČR jsou vyjádřeny v článku „Strategie prostorové obrany“ (Vojenské rozhledy č. 5/94). Její podstatou je **vytypování a obrany nejdůležitějších prostorů státu (jeho základní infrastruktury), a tím vytvoření optimálních předpokladů pro vedení obranné činnosti v podmínkách našich vojenských možností**. Přitom z širších strategických pohledů by tato činnost měla mít návaznost na celoevropský bezpečnostní systém a předpokládané

perspektivní začlenění ČR do NATO. Strategie prostorové obrany toto očekávání v zásadě splňuje a dovoluje optimální využití těch sil a prostředků, které máme a v blízké perspektivě budeme mít k dispozici. Rozpracování principu prostorové obrany ovlivní mírovou dislokaci vojsk, válečné rozvinutí armády o vojska územní obrany, manévr a požadované přesunování těžkých obrany na rozhodující místa. **Jde o výlučně obrannou strategii malého státu, jakým je ČR,** se snahou úspěšně se bránit v hypotetickém konfliktu v prostoru středoevropského válčiště do doby, než budou „nastartovány“ příslušné bezpečnostní systémy, mechanismy a opatření.

Zatímco pro nás (ČR) je problém všestranné stability spojován s vojensko-politickou situací prostoru BV, je pohled USA, Kanady (a v podstatě celé aliance NATO), Ruské federace, orientován i na řadu jiných strategicky významných oblastí: Balkán, Blízký a Střední východ, Afrika, jihovýchodní Asie, Japonsko, Čína, Korea (obecně pak Tichomoří), Střední a Jižní Amerika atd. Tyto skutečnosti ovlivňují chování velmocí, i když se nám to jeví jako pomalé řešení bezpečnostní situace v Evropě, kterou objektivně považujeme za rozhodující v celosvětovém měřítku. Doposud tomu tak v novodobé historii bylo.

Rozpad SSSR a vytvoření SNS spolu s projektem „perestrojky“ z politickostrategického hlediska směřoval k několika cílům: zamezit občanským válkám v bývalých sovětských republikách na území SNS; uchovat ekonomickou kompatibilitu a mezinárodní vliv SNS. Na rychlé a razantní rozpuštění SSSR a důsledků z toho plynoucích nebyl nikdo, jak v dnešních státech SNS, tak v celosvětovém měřítku připraven. Po delší dobu po této události nedošlo ze strany vlivných států k žádnému politickému kroku či rozhodnutí. Tato skutečnosti se nyní, především diplomaticky, využívá a jak Ruská federace, tak i státy NATO jsou si této situace dobře vědomy, proto se v různých podobách projevuje obapolná snaha prostor (pásmo) BV politicky a do značné míry i ekonomicky zaplnit - každý zainteresovaný ve svůj prospěch - včetně států, které se v prostoru BV nacházejí.

Ze strategického hlediska bude významné rozhodnutí vlády Ruské federace (a vyslovené snahy i dalších politických reprezentací v bývalých svazových republikách SSSR, nyní samostatných států v rámci SNS), zda se připojí k projektu PPM. Současně se však deklaruje snaha Ruské federace získat v rámci PPM zvláštní, doposud přesně nedefinované postavení (pocitujeme ho - dalo by se říci - jako jakési velmocenské, obdobné právu veta v Radě bezpečnosti OSN).

Filozofický základ k různým politologickým úvahám, které se stále intenzivněji projevují na Západě, vychází z myšlenky, že výhodnější je rozšiřování demokracie v postkomunistických státech místo plánování obranných opatření proti státům, kde se teprve mnohdy velmi obtížně konstituují. Tato filozofie je součástí vládní politiky nejen USA, ale značné části západoevropských států. Všestranně se podporuje demokratický vývoj v Rusku i v ostatních státech SNS a na mezinárodní úrovni se upevňuje a respektuje statut velmocí především pro Ruskou federaci. Jde (vzhledem k vyvíjející se vnitropolitické situaci v Ruské federaci i ostatních státech SNS) o riskantní a přesto nevyhnutelné kroky. Jinou otázkou je perspektivní připravenost těchto států integrovat se do NATO - tomuto cíli je podřízen projekt PPM.

ČR mimořádně znepokojily výroky prezidenta Jelcina, pronesené při pobytu u nás a v Polsku (že je to vnitřní záležitost i právo těchto států, zda chtějí vstoupit

do NATO), především tím, že byly vzápětí v podstatě anulovány, jak veřejnými negujícími stanovisky ruské politické reprezentace, tak i důvěrnými dopisy samotného prezidenta Jelcina významným členům NATO s varováním nerozšiřovat NATO k ruským hranicím, s požadavkem neizolovat takto Rusko atd. To jen podtrhuje skutečnost, že *ztráta hegemonie Ruska ve střední Evropě je z jeho pohledu považována za porušení evropské bezpečnostní rovnováhy*. My, spolu se západní Evropou naopak zastáváme - v dobré víře - názor, že realizace přidružení zemí střední Evropy do NATO může pozitivně akcelarovat aktivity prodemokratických sil v Rusku. Stanoviska politické reprezentace Ruské federace i určitých politických sil na snahy OSN a činnost NATO v balkánském konfliktu tomu bohužel nenasvědčují.

Samotné úvahy o sférách vlivu Ruska, které zazněly z úst oficiálních představitelů vlády Ruské federace, např. ministra zahraničí Kozyreva, jsou pro nás znepokojující. V této souvislosti nic na tom nemění jeho ujištění při návštěvě ČR, že pojem „sféry vlivu“ ze své strany nebude používat, pokud nám to „vadí“! Takové prohlášení spíše pociťujeme za propagandistický „tah“, který vyvolal negativní reakci. Historická paměť našeho národa je doslova alergická na sféry vlivu a jakékoliv protektorství.

Bezpečnostní architektura na našem kontinentě je velmi komplikovaná. V Rusku a v politické levici středoevropských států (včetně v ČR) se křísí idea kolektivní bezpečnosti. Na tuto ideu doplatila bývalá Společnost národů v meziválečném období. Nedospěla dále než k neplodným diskusím (mimo jiné i diskusím o definici agresora) spolu s naprostým nerespektováním této ideje (fašistická Itálie, Německo, Španělsko). Tato snaha by, podle zkušeností i ze současných jednání v OSN (Radě bezpečnosti), s největší pravděpodobností mohla vyústit v nekočné a nic konkrétně neřešící diskuse.

Daleko schůdnější cesta se otevírá rozvíjet mezinárodní bezpečnost na bázi NATO, EU a ZEU, kde jsou dostatečně precizně propracovány problémy fungující institucionalizace, zejména politické, ekonomické a vojenské. Osmibodový Rámcový dokument projektu PPM otevírá k tomu cestu včetně současné účasti zemí, které se k projektu PPM přihlásí, ve třech institucích (kromě existující KBSE, jejíž bezpečnostní mechanismus je problematický): Severoatlantické radě pro spolupráci (NACC); vybudovat (na vlastní náklady) styčné orgány při vrchním velení NATO v Bruselu a konečně vybudovat stálé styčné orgány v rámci odděleného Koordináčního střediska PPM v Mons (Belgie), fungující pod vedením NACC.

Zajímavý návrh na řešení evropské bezpečnosti přednesl francouzský premiér Edouard Balladur. Navázal na vrcholnou schůzku EU v červenci 1993 v Kodani, kde se tato rozhodla otevřít perspektivu přijetí států střední a východní Evropy do EU, která by zahrnovala i oblast bezpečnosti. Základním smyslem návrhu EU je vytvoření statutu „přidruženého člena ZEU“ v souladu s cíli EU. Francouzský premiér vychází z reálné situace v Evropě, poznamenané spleťtí historii, válkami a stěhováním národů s mnoha problémy nejistoty, riziky a s vědomím, že Evropa se bude tak jako tak definitivně vypořádávat s problémy menšin a hranic! Konkrétně jeho návrh znamená, aby EU a všechny země zainteresované na stabilitě kontinentu, zejména USA a Ruská federace, poskytl střední a východní Evropě politický rámec k řešení problémů dobrého sousedství tak, aby nevznikly územní

či národnostní neshody. Návrh vychází z přesvědčení, že nové uspořádání Evropy se musí dotýkat všech aspektů společného evropského života. Předpokládá, že nepůjde o vytváření nových textů či institucí, ani nahrazovat svobodnou vůli zainteresovaných zemí a že nebudou velké či malé země, ale partneři ve společné věci (paktu stability), který na rozdíl od návrhu francouzského prezidenta, předneseného v Sofii na počátku letošního roku - zachovává transatlantickou dimenzi.

Od roku 1992 (kdy byla bývalým FS ČSFR schválena a vyhlášena vojenská doktrína) se projevuje v určitých vojenských a politických kruzích ČR výrazná snaha „sjednotit“ v ucelený a vzájemně skloubený soubor opatření zabezpečujících splnění bezpečnostních úkolů ČR v nejrůznějších oblastech činností, které se na bezpečnosti (v podstatě jakékoli) určitým způsobem podílejí. Tím vytvořit jakýsi obtížně definovatelný **komplex** bezpečnostních opatření. Když však provedeme morfologickou analýzu prvků (zejména jejich úkolů, cílů, činností, vztahů), které bezpečnost zajišťují a které se snaží problematiku bezpečnosti sjednotit, tak zjistíme, že základní atributy těchto prvků navzájem komplementární jednotu netvoří. Pokud je zde něco společného, tak pouze pojem, resp. samotné slovo „bezpečnost“, která je svým způsobem téměř bezbřehá (bezpečnost jednotlivce /i osobnosti/, odstraňování následků havárií, záchranářství, dodržování zákonnosti atd.; jednodušeji: od bezpečnosti občana, zdraví, majetku, ekologie, až po bezpečnost státu včetně jeho bezpečnosti mezinárodní).

Skutečnost, že při koncipování **bezpečnostní politiky (BP)** převažují přístupy resortní povahy, je objektivní - je proto zbytečné tuto z tohoto důvodu posuzovat negativně, protože takových problémů BP v jedné oblasti či resortu, které mají přímou návaznost (podmíněnost) či příčinnou souvislost na problém (spolu s nezbytnou součinností) v jiné oblasti - resortu je málo a dají se zabezpečit či realizovat legislativním aktem (zákonem, přijetím určitého opatření či dokumentu parlamentem, vládou a jeho vyhlášením; meziresortní dohodou; nařízením a směrnicemi ze zákona apod.). Lze asi obtížně kritizovat resortní přístup MO k otázkám vojenských opatření k zajištění bezpečnosti státu a je absurdní, že by tuto problematiku měl řešit jiný resort, resp. výlučně (kolektivně) státní exekutiva.

Strategii bezpečnosti ČR není snadné koncipovat (tj. v současnosti, v době, kdy nejsme členy žádné vojenské aliance). Vojenská strategie, která jí dala historický základ, má svou formu a pravidla (politická, vojenská, demografická, ekonomická atd.), která vyplývají z definice strategie. Zkráceně a zjednodušeně se pod pojmem vojenská strategie chápe nauka o přípravě a vedení velkých válečných operací. Vojenská strategie, jako nejvyšší a nejdůležitější složka vojenského umění, je teorií a praxí přípravy a vedení války vcelku nebo jednotlivých tažení či velkých vojenských operací. Z uvedeného je zřejmé, že modifikovat tuto definici na všezahrnující „bezpečnostní strategii ČR“, najít jakéhosi společného jmenovatele - bude velmi obtížné, pokud nám nejde o formální dokument s málo konkrétními úkoly pro vlastní realizátory. Obecně je strategii možno vypracovat, stanovit - pro určitý obor, který se s jiným v některých bodech prolíná. Z velmi zjednodušeného hlediska je jedním ze strategických cílů zahraniční politiky ČR její začlenění do evropských demokratických, politických, ekonomických a bezpečnostních struktur (např. nyní prostřednictvím projektu PPM, stát se v perspektivě aktivními členy NATO, EU, ZEU atd.) a tomu by měla odpovídat i nová vojenská strategie ČR.

Vojenská strategie se odvíjí od vojenské doktríny a tato ji podmiňuje. Můžeme sice pojem **vojenská doktrína** (či obranná doktrína) zpochybnit nebo dokonce zavrhnout, ale jeho podstatu „nevygumujeme“. Násilně ji pak nahrazujeme celou řadou na sobě závislých a návazných dokumentů (legislativních aktů - zákonů, prohlášení vlády /programové prohlášení vlády schválené parlamentem apod./; mezinárodní BP ČR; vojenská politika ČR; výstavba Armády ČR; operační příprava státního území; mobilizační příprava ekonomiky, státní správy; povinnosti státní správy a samosprávy za mimořádných opatření; povinnosti právnických i fyzických osob za branné pohotovosti státu či za války; válečná ekonomika; válečná logistika atd.). Vojenská doktrína - jako dokument - zahrnuje vyjmenované rozhodující prvky návazností v oblasti vojenské bezpečnosti v základních a rozhodujících rysech; v tomto smyslu to je dokument žádoucí, potřebný a nezbytný. Že je v některých státech jaksi tradičně nahrazována souborem jiných dokumentů a opatření - nenechme se oklamat (protože jde v podstatě o pojmenování věcí či problémů a též i zvyklostí) - o tom nás mohl přesvědčit mezinárodní seminář k vojenským doktrínám ve Vídni (1990), kterého se aktivně zúčastnili všichni (!) členové KBSE včetně bývalé ČSFR. Všichni vystupovali k vojenským doktrínám a vojenským strategiím (nikoliv k obecné bezpečnostní politice toho kterého státu). Ve svých vystoupeních seskupili vždy ty části jejich zahraniční politiky v oblasti bezpečnosti, legislativy a těch dokumentů, které ve své podstatě vojenskou doktrínu vytvářejí.

Je nesporné zřejmé, že v oblasti bezpečnosti ČR je ještě mnoho otázek a problémů, které bude nutno vyřešit.

Bezpečnostní politiku (BP) ČR je možno obecně charakterizovat takto:

**Bezpečnostní politika České republiky představuje ústavními orgány přijatý soubor legislativních opatření, zabývajících se základními principy bezpečnosti občana, zdraví, majetku, životního prostředí a státu; z odhodlání zabezpečit suverenitu, územní celistvost a nedotknutelnost státních hranic; zajistit bezpečnost státu i občanů na vnitropolitické i mezinárodněpolitické úrovni. Vychází z Charty OSN, Charty lidských práv, helsinského procesu, snahy České republiky aktivně se zúčastnit řešení mezinárodní bezpečnosti. Determinujícím faktorem formování bezpečnostní politiky České republiky je soubor vztahů vyplývajících z mezinárodněpolitické, vojenskopolitické a mezinárodní bezpečnostní politiky, mezinárodních závazků, geopolitické a geostrategické položení České republiky, ekonomických, sociálních a demografických možností v oblasti bezpečnosti státu.**

Souhrn opatření BP ČR (který může určitým způsobem zaplnit „mezeru“ v naší ústavě ve vztahu k bezpečnosti státu, resp. souhrnu opatření k řízení a existenci státu v době jeho ohrožení) by podle našeho názoru (slovo názor je nutno v této souvislosti podtrhnout, protože řada níže uvedených legislativních i administrativních aktů již existuje, některé z nich nutno přizpůsobit současnosti a konečně některé je nutno teprve vypracovat; přitom si autoři uvědomují, že jejich výčet nemusí být úplný) mohly tvořit zejména:

- ◆ Mezinárodní politika ČR, jako dokument (vládní prohlášení), přednesený ministrem zahraničí či premiérem v parlamentu, který ho schválí (což by bylo svým způsobem snad i výhodnější, protože vládní prohlášení zahrnuje i vnitřní

politiku a v ní pak může být explicitně vyjádřena vnitřní bezpečnost i opatření k zajištění bezpečnosti šířeji).

- ◆ Ústavní zákon o obraně státu, který by řešil problémy v situaci ohrožení suverenity státu, použití či chování Armády ČR, přenesení zákonodárné činnosti z Parlamentu ČR na jiné, v dané době „pohotovostní“ a použitelné orgány atd.
- ◆ Vojenská doktrína přijatá a vyhlášena Parlamentem ČR (ta má úroveň: mezinárodněpolitické; ekonomické, sociální i demografické možnosti; zahrnuje vojenskou politiku, použití i základy /koncepce/ výstavby armády atd.).
- ◆ Policejní doktrína (možná modifikovaná a rozšířená na celou tzv. vnitřní bezpečnost), schválená a vyhlášena rovněž Parlamentem ČR.
- ◆ Výčet zákonů (legislativních aktů), které jsou přímou i nepřímou součástí BP ČR.
- ◆ Výčet legislativních aktů, které bude nutno dříve či později vypracovat.
- ◆ Výčet mezinárodních dohod a závazků vztahujících se k realizaci či ovlivňujících BP ČR.

Takto pojatá koncepce BP ČR by měla tyto výhody:

- vyhneme se obtížnému (zda-li je vůbec možný) koncipování obecného, tím nic nezaručujícího a k vlastní realizaci neadresného dokumentu;
- jednotlivé legislativní akty, vztahující se k BP ČR, bude pak možno relativně snadno doplňovat o další, nezbytně potřebné.